
OBSAH

Úvod	21
I. PRÁVNÍ VYMEZENÍ HISTORICKÝCH POLITICKÝCH ÚTVARŮ A STÁTŮ NA ÚZEMÍ ČR	25
1. SAKRÁLNÍ MONARCHIE NA SEVER OD STŘEDNÍHO DUNAJE (5.–8. stol.)	27
1.1. Ekonomické základy sakrální monarchie	28
1.2. Společenské základy sakrální monarchie	29
1.3. Organizace společenského života	30
– Velkorodina či zádruha	30
– Rod	30
– Kmen a kmenové svazy	30
1.4. Sociální struktura rodové společnosti Slovanů a osobní status obyvatel	31
1.5. Orgány společenského života	32
– Knížata, respektive králové, kněží	32
– Stařešinové rodu.	32
– Hlavy velkorodin.	32
1.6. Periodizace dějin slovanské rodové společnosti	33
– Společenské zřízení Slovanů v jejich pravlasti (do 5. stol.)	33
– Společenské zřízení Slovanů v období vojenské demokracie na území Moravy, Slovenska a Čech (od 5. stol. do roku 623)	35
– Slovanské kmenové svazy, Sámova říše (první slovanská říše) a další nepojmenované kmenové svazy (od roku 623 do druhé poloviny 8. století)	37
1.7. Památky archaického práva	39

2. PATRIMONIÁLNÍ MONARCHIE NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY (9.–13. stol.)	41
2.1. Ekonomické základy patrimoniální monarchie	43
– Ekonomické základy společnosti v raném patrimoniálním státě	43
– Ekonomické základy v rozvinutém patrimoniálním státě	44
– Ekonomické základy v pozdním patrimoniálním státě	45
2.2. Společenské základy patrimoniální monarchie	47
– Společenské základy raného patrimoniálního státu (9.–11. stol.)	47
– Společenské základy rozvinutého patrimoniálního státu	50
– Společenské základy pozdního patrimoniálního státu	51
2.3. Sociální struktura patrimoniálního státu a právní status obyvatel	52
– Svobodní	53
– Sedláci	53
– Šlechta	53
– Duchovenstvo	57
– Polosvobodní	59
– Sedláci usazení na panovnické půdě, tzv. služebné obce	59
– Dušníci	59
– Dlužníci a mezdníci	60
– Cizinci	60
– Zajatci	61
– Nesvobodní (otroci)	62
2.4. Orgány patrimoniální monarchie	63
– Ústřední státní orgány	64
– Panovnický rod	64
– Panovník	65
– Údělná knížata	68
– Panovníkova rada	69
– Panovníkův dvůr	70
– Panovníkův sněm	70
– Panovníkovo vojsko	71
– Panovníkova družina	72
– Místní státní orgány	72
– Knížectví a župy	72
– Župané	74

– Župní úředníci	75
– Župní družina	75
– Ostatní obyvatelé hradu	76
– Kmeti	76
– Samospráva a úředníci na panovnické půdě	77
2.5. Soudnictví	80
– Soud panovníka	80
– Župní soudy	80
– Místní soudy	82
2.6. Periodizace patrimoniální monarchie a státy na území České republiky	82
– Rané patrimoniální státy (9.–11. stol.)	82
– Velkomoravská říše (9.–první polovina 10. stol.)	82
– Říše Boleslavů (10. stol.)	85
– Říše Boleslava Chrabrého. (konec 10. stol.–první třetina 11. stol.)	87
– Rozvinutý patrimoniální stát (12. stol.)	88
– České knížectví (11.–12. stol.)	88
– Moravská knížectví (11.–12. stol.)	90
– Pozdní patrimoniální stát (13. stol.)	93
– Přemyslovská diarchie (dvojmonarchie) (1197–1222)	93
– České království	94
– Moravské markrabství	95
– Přemyslovské soustátí	96
2.7. Právní památky	97
– Záповědi svatých otců	97
– Soudní zákon pro laiky	98
– Nomokánon	100
– Napomenutí panovníkům	100
– Privilegium moravské církve	101
– Privilegium pražského biskupství	102
– Dekreta Břetislavova	102
– Statuta Konráda Oty	103
3. STAVOVSKÁ MONARCHIE NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY (14.–poč. 17. století)	107
3.1. Ekonomické základy stavovského státu	110
3.2. Společenské základy stavovského státu	110
3.3. Sociální struktura a stavy stavovské monarchie	112
– Panský stav	115

– Rytířský stav	117
– Duchovní stav	119
– Městský stav	120
– Neprivilegované skupiny	121
– Svobodní	123
– Svobodníci a nápravníci	123
– Židé	123
– Nesvobodní (Poddaní)	124
– Poddaní měšťané	124
– Poddaní sedláci, podsedníci, zahradníci a podruzi	124
3.4. Orgány stavovského státu	126
– Ústřední orgány stavovského státu	126
– Panovník	126
– Panovníkův (královský) dvůr	129
– Panovnická (královská) rada	129
– Panovnická (královská) kancelář	129
– Panovnický (královský) mincmistr	130
– Hejtmanství zahraničních lén	130
– Kongres habsburských zemí	131
– Generální sněm zemí Koruny svatováclavské	131
– Zemské stavovské orgány	132
– Zemské sněmy	132
– Moravský zemský sněm.	133
– Slezský zemský sněm (též slezský knížecí sněm)	133
– Sněmy slezských zemí	134
– Hornolužický a dolnolužický zemský sněm	134
– Český zemský sněm	134
– České krajské sněmy	135
– Zemští úředníci	135
– Zemští hejtmané či fojtové a český nejvyšší purkrabí	136
– Nejvyšší komorníci	137
– Český zemský hofmistr	138
– Zemský maršálek	138
– Nejvyšší zemští sudí	138
– Podkomoří	139
– Moravský hofrychtěř	139
– Nejvyšší písaři	139
– Městské orgány	140
– Rychtáři ve městech	140
– Městská rada	141

– Městský písař (notář)	143
– Městská obec	143
– Cechovní orgány	143
– Vrchnostenské orgány ve stavovském státě	144
– Orgány vesnic ve stavovském státě	145
3.5. Soudnictví	145
– Personální soudy	146
– Zemské soudy	147
– Lenní soudy	149
– Ostatní zemské soudy	151
– Duchovenské soudy	153
– Městské soudy	153
– Vrchnostenské soudy	155
– Vesnické soudy	155
– Kauzální soudy	156
3.6. Periodizace stavovské monarchie a stavovské státy na území ČR	157
– Raný stavovský stát (14. stol.–poč. 15. stol.)	157
– České království (1306–1419)	157
– Moravské markrabství (1306–1419)	158
– Koruna svatováclavská či Koruna království českého (Corona regni Bohemiae)	159
– Rozvinutý stavovský stát (15. stol.–poč. 16. stol.)	161
– Koruna svatováclavská	162
– České království (15. stol.–poč. 16. stol.)	162
– Moravské markrabství (15. stol.–poč. 16. stol.)	163
– Pozdní stavovský stát (poč. 16. stol.–17. stol.)	164
– Habsburské soustátí (1526–1619)	165
3.7. Právní památky stavovského státu	166
– Nařízení a privilegia panovníka	166
– Zemské desky a další pozemkové knihy	167
– Moravské zemské desky	168
– České zemské desky	169
– Právní knihy	170
– Rožmberská kniha	171
– Řád práva zemského	172
– Práva zemská Ondřeje z Dubé	173
– Saské a Švábské zrcadlo	174
– Tovačovská kniha	174
– Drnovská kniha	174

– O právech, soudech i deskách země české knihy devatery	175
– O právu našem	176
– Brněnská právní kniha	176
– Kodifikace a kodifikační pokusy	178
– Majestas Carolina	179
– Zemská zřízení	180
– Vladislavské zřízení	182
– Zemské zřízení Markrabství moravského	183
– Zemská zřízení ostatních korunních zemí	184
– Práva městská Brikcího z Licska	184
– Práva městská Království českého a Markrabství moravského (Koldínův zákoník)	184
– Horní zákoník Václava II.	186
– Horenský řád markraběte Jošta	188

4. ABSOLUTISTICKÁ MONARCHIE NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY (poč. 17. stol.–polovina 19. stol.)	193
4.1. Ekonomické základy absolutistického státu	194
– Ekonomické základy raného absolutistického státu	194
– Ekonomické základy rozvinutého absolutistického státu	195
– Ekonomické základy pozdního absolutistického státu	196
4.2. Společenské základy absolutistického státu	196
– Společenský základ raného absolutistického státu	196
– Společenské základy rozvinutého absolutistického státu	199
– Společenské základy pozdního absolutistického státu	199
4.3. Sociální a stavovská struktura absolutistického státu	200
4.4. Orgány absolutistického státu	201
– Ústřední orgány absolutistického státu	201
– Panovník	201
– Panovníkova tajná rada a její nástupkyně	202
– Dvorské kanceláře	203
– Zemské výkonné orgány	204
– Zemské sněmy	205
– Královská prokuratura	206
– Orgány měst v absolutistickém státě	206
– Vrchnostenské orgány v absolutistickém státě	207
– Orgány vesnic v absolutistickém státě	207

4.5. Soudnictví a advokacie	208
– Nejvyšší soudní úřad	209
– Zemské soudy	209
– Apelační soudy	209
– Vrchnostenské soudy	210
– Městské soudy	210
– Advokacie	211
4.6. Periodizace absolutistického státu	211
– Raně absolutistická monarchie (od Bílé hory do pol. 18. stol.)	211
– Habsburská monarchie (1621–1740)	211
– Rozvinutý absolutistický stát (pol. 18. stol.–do poslední pětiny 18. stol.)	212
– Habsbursko-lotrinská monarchie (1740–1790)	212
– Pozdní absolutistický stát (1790–1848)	215
– Habsbursko-lotrinská monarchie (1790–1848)	215
4.7. Právní památky absolutistického státu	216
– Obnovená zřízení zemská	216
– Sbírky panovnických nařízení	217
– Všeobecný občanský zákoník (ABGB)	217
– Trestní zákoníky	220
 5. OBČANSKÉ STÁTY A JEJICH PRÁVA NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY (1848–1989)	 227
5.1. Ekonomické základy občanského státu	230
– Ekonomický základ raného občanského státu	230
– Ekonomický základ rozvinutého občanského státu	231
– Ekonomický základ pozdního občanského státu	232
5.2. Společenské základy občanského státu	232
– Společenský základ raného občanského státu	232
– Společenský základ rozvinutého občanského státu	237
– Společenský základ pozdního občanského státu	243
5.3. Sociální struktura občanského státu	244
5.4. Orgány občanského státu	245
– Ústřední orgány státní moci a správy občanského státu ...	245
– Hlava státu	245
– Monarchistická hlava státu	245
– Republikánská hlava státu	247
– Vláda	250
– Parlament	251

– Říšský sněm	251
– Říšská rada	252
– Národní shromáždění	253
– Federální shromáždění	255
– Zemská správa a samospráva	255
– Zemská správa	256
– Zemské sněmy	258
– Zemské národní výbory	261
– Zemské výbory	262
– Územní samospráva a správa.	263
– Krajská správa	263
– Krajské zřízení v letech 1850–1862	263
– Župní zřízení v letech 1919–1927	264
– Krajské zřízení národních výborů tzv. malých krajů v letech 1949–1960	265
– Krajské zřízení národních výborů tzv. velkých krajů v letech 1960–1990	266
– Okresní správa a samospráva	266
– Samosprávné okresy	267
– Obecní samospráva	268
– Samosprávné obce	268
– Národní výbory v obcích a městech	269
5.5. Soudnictví	271
– Okresní soudy	273
– Krajské soudy (Zemské soudy)	274
– Vrchní soudy (Vrchní zemské soudy)	275
– Nejvyšší soud (Nejvyšší soudní a kasační dvůr, Nejvyšší soud republiky)	275
– Zvláštní soudy	276
– Ústavní soud (Říšský soud)	276
– Nejvyšší správní soud	276
– Živnostenské soudy	277
– Rozhodčí soudy úrazových pojišťoven	277
– Státní zastupitelství (prokuratura)	277
– Státní zastupitelství	277
– Prokuratura	278
– Advokacie	279
– Notářství	280
5.6. Periodizace občanského státu	281
– Raný občanský stát (pol. 19. stol.–poč. 20. stol.)	281

– Rakousko (Habsbursko-lotrinská monarchie 1848–1867)	282
– Rozvinutý občanský stát (poč. 60. léta 19. stol. do 30. let 20. stol.)	283
– Rakousko-Uhersko (Habsburská monarchie 1867–1918)	284
– První republika (Republika československá) (1918–1938)	284
– Prozatímní státní zřízení Republiky československé (1938–1945)	290
– Pozdní občanský stát (40. léta 20. stol. do současnosti) ...	291
– Druhá republika (Česko-slovenská republika 1938–1939)	292
– Protektorát Čechy a Morava, Slovenská republika (tzv. Slovenský štát)	293
– Třetí republika (Československá republika 1945–1948)	299
– Čtvrtá republika (Československá republika, od roku 1960 Československá socialistická republika 1948–1989)	303
5.7. Významné právní památky občanského státu	306
– Ústavy	306
– Dubnová ústava	306
– Kroměřížská ústavní osnova	306
– Březnová ústava	306
– Únorová ústava	307
– Prosincová ústava	308
– Prozatímní ústava ČSR	309
– Československá ústava z roku 1920	309
– Ústava 9. května	310
– Ústava ČSSR z roku 1960 (Socialistická ústava)	311
– Občanské a obchodní zákoníky	312
– Změny Všeobecného občanského zákoníku (ABGB)	312
– Dílčí novely Všeobecného občanského zákoníku	313
– Osnova československého občanského zákoníku	314
– Československý občanský zákoník z roku 1950	314
– Československý občanský zákoník z roku 1964	314
– Soudní řády	315
– Všeobecný obchodní zákoník z roku 1863	315
– Směnečný řád z roku 1850	315

– Trestní zákoníky	316
– Trestní zákoník z roku 1852	316
– Osnova československého trestního zákoníku	317
– Trestní zákon z roku 1950	318
– Trestní zákon z roku 1961	318
– Zákon o přečinech z roku 1969	318
– Trestní řád z roku 1850	318
– Trestní řád z roku 1873	319
– Zákon na ochranu republiky	319
– Zákon o trestním řízení soudním z roku 1956	320
– Správní zákoníky	320
– Živnostenský řád z roku 1859	320
– Výpraskový patent	321
II. DĚJINY PRÁVNÍCH INSTITUCÍ	324
Charakteristika archaického práva	327
Charakteristika práva států na území České republiky	329
6. PROCESNÍ PRÁVO	333
6.1. Procesní právo	334
– Charakteristika procesního práva	334
– Procesní normy v archaickém právu	334
– Procesní právo v patrimoniální monarchii	334
– Proces ve stavovské monarchii	335
– Proces v absolutistické monarchii	336
– Proces v občanské společnosti	337
6.2. Instituty zajišťující přípravu soudního řízení	337
– Půhon v zemských právech	338
– Přípověď v městských právech	339
– Uručení	340
– Procesní zástavy	341
– Obstávka	341
– Rukojmí	342
– Nařízení roku	342
– Obeslání žalovaného	343
6.3. Jednání před soudem	343
– Jednání před soudem v patrimoniálním a stavovském státě	343
– Jednání před soudem v absolutistickém státě	344
– Jednání před soudem v moderním občanském státě	345

– Žaloba	345
– Důkazní řízení	345
– Důkazní prostředky	346
– Přísahy	346
– Ordály (Boží soudy)	347
– Svědci	348
– Veřejné knihy	349
– Listiny	349
– Ohledání místa	350
– Znalecké dobrozdání (znalecký posudek)	350
– Soudní rozhodnutí	350
6.4. Odvolací řízení	352
– Odvolací řízení v zemských právech	352
– Odvolací řízení v městských a dalších právech	352
– Odvolací řízení v občanských soudních řádech	353
6.5. Exekuce	353
– Pojem exekučního řízení a exekuce	353
– Exekuční řízení v zemských právech	353
– Exekuční řízení v městských právech	354
– Exekuční řízení v občanském soudním řádu	355
– Exekuční řízení v československých občanských soudních řádech	355
 7. PRÁVNÍ ZPŮSOBILOST, MANŽELSKÉ A RODINNÉ PRÁVO	 357
– Úvod do dějin problematiky právní subjektivity a rodin- ného práva	358
7.1. Způsobilost k právům a povinnostem	358
– Obchodní společnosti	359
7.2. Způsobilost k právnímu jednání	360
– Určování zletilosti	361
– Jiné důvody k omezení způsobilosti k právním úkonům ..	361
– Zastoupení osob nezpůsobilých nebo omezených v práv- ním jednání	361
7.3. Manželství	362
– Právní pojetí manželství	362
– Zasnoubení	364
– Vznik manželství v patrimoniální a stavovské monarchii	364

– Překážky bránící uzavření manželství v patrimoniálním a stavovském státě	364
– Vznik manželství v absolutistické monarchii	364
– Překážky bránící uzavření manželství v absolutistickém a občanském státě	365
– Vznik manželství v občanském státě	365
– Práva a povinnosti manželů	365
– Zánik manželství	366
– Majetkové vztahy mezi manželi	366
7.4. Rodina	368
– Moc rodičů nad dětmi a práva dětí	368
– Majetkové vztahy mezi rodiči a dětmi	369
– Majetkové vztahy mezi rodiči a dětmi ve Všeobecném občanském zákoníku	370
– Majetkové vztahy mezi rodiči a dětmi v československých zákonících z roku 1950 a 1964	370
8. VĚCNÉ PRÁVO	373
8.1. Pojem věci v právním smyslu	374
– Dělení věci v právním slova smyslu	375
8.2. Držba	375
– Pojem držby v patrimoniálním a stavovském státě	375
– Pojetí držby ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811	376
– Pojetí držby v československých občanských zákonících	377
– Dělení držby v patrimoniálním a stavovském státě	377
– Dělení držby v absolutistickém a občanském státě	379
– Vznik držby	379
– Ochrana držby v zemských právech v patrimoniálním a stavovském státě	379
– Ochrana držby ve Všeobecném občanském zákoníku a československých občanských zákonících	380
8.3. Vlastnictví	381
– Vlastnictví k nemovitostem v patrimoniálním a stavovském státě	382
– Vlastnictví k nemovitostem ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811	383
– Vlastnictví movitostí v patrimoniálním a stavovském státě	384

– Vlastnictví movitostí ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811	385
– Vlastnictví v československých občanských zákonících ..	385
– Druhy vlastnictví v československých občanských zákonících	386
– Nabytí vlastnictví	387
8.4. Omezení vlastnického práva	387
– Neuznání vlastnictví	387
– Vyvlastnění	388
– Regální práva	389
– Regální práva k pozemkům	390
– Regální práva k vodám	391
– Regální práva k různým činnostem	391
– Regální práva k osobám	392
– Sousedská práva	393
– Mezní právo	394
– Imise	394
8.5. Věcná práva k věci cizí	394
– Lenní právo a nápravy	394
– Emfyteuze	396
– Městská emfyteuze (purkrecht)	397
– Horní a horenská emfyteuze	397
– Vesnická emfyteuze	397
– Nezákupní držba nemovitostí	398
– Pozemkové svobody a služebnosti	399
– Pozemkové svobody a služebnosti v právu patrimoniální a stavovské monarchie	399
– Služebnosti ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811	400
– Služebnosti v československých zákonících z let 1950 a 1964	401
– Vznik a zánik služebnosti	401
– Reálná břemena	401
– Reálná břemena ve Všeobecném občanském zákoníku	402
– Reálná břemena v československých občanských zákonících	402
8.6. Zástavní právo k nemovitostem	403
– Zástavní práva ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811	405

– Zástavní práva v československých občanských zákonech	406
9. ZÁVAZKOVÉ PRÁVO	409
9.1. Charakteristika závazkového práva a pojem závazku	410
9.2. Systém a instituce závazkového práva	411
Závazky sloužící k oběhu majetkové podstaty	411
– Trhová či kupní smlouva	411
– Směna	413
– Darování	413
Závazky na užívání majetkové podstaty	414
– Zápůjčka a výpůjčka	414
– Nájemní smlouva	415
Závazky k uplatnění hodnoty	415
– Renty	415
Závazky k jednání nebo k jeho výsledku	416
– Pracovní smlouva	416
– Smlouva o dílo	417
– Sliby	417
– Aleatorní (odvážné) smlouvy	418
– Smlouva o sázce	418
– Smlouvy z her	418
– Další aleatorní smlouvy	419
Závazky likvidující z neodůvodněných majetkových přesunů a ztráty	420
– Obligace z protiprávních činů	420
9.3. Ručení za závazky	421
10. DĚDICKÉ PRÁVO	425
10.1. Pojem pozůstalosti neboli dědictví	426
10.2. Způsobilost být dědicem	427
10.3. Spoludědicové	428
10.4. Dědická posloupnost	429
– Zákonná posloupnost	429
– Dědicové ze zákona	429
– Spolky	430
– Zákonná posloupnost v zemských právech	431
– Zákonná posloupnost podle Obnovených zřízení zemských	431
– Zákonná posloupnost podle městských práv	432

– Zákonná posloupnost podle vesnických práv	433
– Zákonná posloupnost v občanských zákonících	433
– Testamentární posloupnost	434
– Testovací svoboda	435
– Kvazitestamenty v českém zemském právu	437
– Testament	437
– Druhy testamentu	438
– Řádné ústní testamenty	439
– Řádné písemné testamenty	439
– Mimořádné testamenty	440
– Obsah testamentu	441
– Zákonná posloupnost proti testamentu	441
– Způsobilost zřídit testament a být dědicem z testa- mentu	442
– Dědické smlouvy	443
– Dědická substituce	443
– Universální fideikomis	444
– Kodicil	444
10.5. Singulární posloupnost	445
10.6. Odkazy	445
10.7. Darování pro případ smrti	446
10.8. Přijetí dědictví	446
10.9. Dělení dědictví	446
11. TRESTNÍ PRÁVO	449
– Úvod do dějin trestního práva	449
11.1. Pojem trestného činu	451
11.2. Skutkové podstaty trestního práva	452
– Trestné činy proti panovníkovi, státu a oficiální ideologii	452
– Trestné činy proti cti, rodině, životu a zdraví	454
– Trestné činy proti majetku	456
11.3. Tresty	458
écný rejstřík	461